

Imaginea germanului în literatura maghiară

dr. Johann Weidlein, ediție îngrijită de Petru Forma și Gheorghe Olteanu,

Fundația Culturală Română,

Centrul de Studii Transilvane, Cluj Napoca, 2002, 130 pagini

Autorul lucrării *“Imaginea germanului în literatura maghiară”*, dr. Johann Weidlein, cel mai bun cunoscător al istoriei literaturii ungare, a tratat realitățile istorice dintr-o *“perspectivă interioară”*.

Ceea ce impresionează încă de la început la această carte este faptul că autorul ei se bazează pe o documentație foarte vastă, precum și precizia cu care a reușit să surprindă istoria formării mentalității maghiare, în care vioara întâi a fost literatura.

Una din intențiile creatorului cărții în discuție era de a scoate în relief rolul jucat de poeți și scriitori în construirea destinului maghiarilor, influența lor asupra istoriei, în care *“scriitorul este conducătorul, nu politicianul”*. Această idee este ilustrată cu numeroase exemple și citate din diverse publicații maghiare. *“Cea mai mare cerință pentru poetul ungar era aceea ca opera sa să aibă un caracter național”* (p. 15), adică să cuprindă masele, dând astfel forță ideii.

În relație cu viața socială și cu literatura din Ungaria, germanul, chiar maghiarizat fiind, era prezentat ca dușman al maghiarilor: *“Există oare un pericol mai mare și un mai vechi blestem pentru maghiari decât germanul?”* (revista *Occidentul*, 1933, p. 270). Adevărații și singurii stăpâni în Ungaria erau considerați numai *“maghiarii de rasă pură”* ori istoria ulterior a demonstrat și în Germania unde poate duce această ideologie. În urma acestei prigoane rasiste a scriitorilor au avut de suferit în primul rând evreii și germanii. Politicienii erau dominați și influențați de scriitori și poeți.

Scriitorii maghiari cereau nici mai mult, nici mai puțin decât *“expulzarea șvabilor din Ungaria”*, într-un elan de purificare etnică, considerat de mulți drept *“sarcină istorică”*.

Imaginea germanității în creația literară ungară *“se bazează pe operele celor mai mari și mai populari poeți și scriitori, care au rămas nelăștați în seamă până acum de către cercetătorii maghiari care au făcut prezentări în limba germană”*. (p. 22) Este meritul autorului de a fi remarcat importanța cunoașterii istorice prin literatura maghiară de-a lungul timpului. Lucrarea sa se vrea un document clarificator

atât pentru maghiari, cât și pentru germani.

Influența culturală germană în Ungaria era foarte puternică. *“Abia în epoca noului naționalism din sec. al XIX-lea au izbutit poeții maghiari să se elibereze de influența germană, resimțită ca apăsătoare, ridicându-se la o proprie operă creatoare”* (p. 23).

Pe la mijlocul secolului al XV-lea, tensiunile dintre maghiari și germani deveniseră proverbiale. Iată un citat ilustrativ dintr-o culegere de proverbe a călugărului carmelit Veit. V. Huendler: *“Când marea nu va mai avea nisip, când cerul va fi fără sfinți, când dracul nu va mai putea ispiti suflete, atunci vor fi prieteni și germanii cu ungarul, și popii cu tântarii”*. Desigur, cauzele acestor neînțelegeri sunt istorice.

În secolul al XVIII-lea (între 1711-1780) are loc reconstrucția Ungariei. Aceasta a fost înfăptuită sub Carol al VI-lea și Maria Terezia. Sub conducerea Habsburgilor și după model german, în acest secol statul ungar căpăta din nou o înfățișare europeană.

Există numeroase dovezi în literatura maghiară care depun mărturie în legătură cu justa percepere și prețuire a Mariei Terezia pentru evoluția vieții maghiare. După 1711, Ungaria a fost reconectată la civilizația vestică răspândită de Viena, prin mijlocire germană. Astfel, influența european-germană devine tot mai puternică, dar în același timp naționalismul maghiar începe să prindă contur.

Între 1780-1790 împăratul Iosif al II-lea impune în Ungaria ideile iluminismului. Efectele acestora (eliberarea țăranilor, abrogarea scutirii de taxe a nobilimii maghiare și introducerea limbii germane ca limbă oficială în locul limbii latine) au trezit nemulțumirea nobililor și au influențat formarea naționalismului maghiar.

Reacția națională a pornit și în Ungaria de la literatură. Izbucnirea ostilităților a avut ca pretext tocmai ordonanța privitoare la limbă a lui Iosif al II-lea (1784).

Naționalismul maghiar întors împotriva Vestului prinde glas în *“primul roman original”* - *“Etelka”* (1788) al profesorului din Szeged, Dugonics András. Dar chiar și acest roman care se vroia *“original”* nu era scutit de influ-

ențe germane. Romanul lui Dugonics viza slăvirea gloriei Ungariei și trezirea patriotismului. Dugonics se ridică și împotriva colonizării germanilor în Ungaria, în urma hotărârii Dietei din 1722. El concepea colonizarea ca pe o germanizare. Șvabii care veniseră ar fi fost vinovați până și de faptul că limba maghiară era necizelată. El cere preoți și învățători maghiari pentru coloniștii germani, pentru ca aceștia să poată fi maghiarizați.

Pe parcursul cărții apar nenumărate exemple și citate ilustrative menite a reliefa modul în care literatura reflecta o stare de fapt istorică. Deși, *„germanii apar în viața maghiarilor adesea sub o înfățișare nesimpatică, ba chiar dușmănoasă, ei au jucat totuși, în acțiunea lor generală, rolul unui demiurg folositor și necesar”*. (p. 182). Din păcate, de multe ori istoria este deformată cu bună știință, iar adevărul este greu de găsit. Contribuția dr. Johann Weidlein la aflarea adevărului se concretizează în paginile acestei excelente cărți documentare.

Ordinul de deportare emis de guvernul ungar la 22 decembrie 1945 împotriva cetățe-

nilor unguri de naționalitate germană a distrus colaborarea de mai bine de 250 de ani dintre germani și maghiari.

Drumul istoriei fiecărui popor este presărat cu drame și tragedii de tot felul. Nici poporul maghiar n-a fost scutit de acestea, precum nici alte popoare, dar este timpul reconcilierii istorice, al cunoașterii adevărului și al cunoașterii de sine.

Cartea prezentată astăzi este una din contribuțiile importante pe care autorul o aduce la dezvoltarea ungaristicii și germanisticii și la aflarea adevărului istoric. Nu putem încheia fără a aduce câteva cuvinte de sinceră apreciere traducătorilor Petru Forna și Gheorghe Olteanu, care prin valoroasa lor muncă *“de culise”* ne-au oferit conținutul lucrării într-o frumoasă limbă românească.

Cartea se recomandă tuturor celor care doresc să cunoască mai bine istoria și literatura maghiară.

Mihai Trifoi